

* קצורי * באורי * לקוטי *

האלשיך הק'

פ' דברים ושבח חזון

אֶחָד עָשָׂר יוֹם מִחֹרֵב דָּרָךְ הָרָשָׁעִיר
עַד קָדַשׁ בְּרִנֵּעַ: וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה
בְּעֶשְׂתֵּי עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר
מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהֵם: אַחֲרֵי הִכְתּוּ אֶת סִיחֵן
מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹּן וְאֵת
עֹג מֶלֶךְ הַכְּנָעַן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתֵּתֶרֶת
בְּאַדְרָעִי:

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב
לֵאמֹר רַב לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה: פָּנּוּ
וְסַעֲדוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרָשָׁעִיר וְאֶל כָּל
שְׂכֵנָיו בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב
וּבְחוּף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבִּנוֹן עַד
הַנָּהָר הַגָּדֹל נָהָר פָּרָת: רְאֵה נָתַתִּי
לְפָנֵיכֶם אֶת הָאֶרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת
הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם
וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם:

וְנִסַּע מִחֹרֵב וְנָלַךְ אֶת כָּל הַמִּדְבָּר
הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא תְּהִיָּה אֲשֶׁר רְאִיתֶם דָּרָךְ
הָרָשָׁעִיר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲתָנוּ וְנָבֹא עַד קָדַשׁ בְּרִנֵּעַ: וְאָמַר
אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד הָרָשָׁעִיר אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵיךְ
לְפָנֶיךָ אֶת הָאֶרֶץ עֲלֶה רֵשׁ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְתִּיךָ לְךָ אֵל תִּירָא וְאֵל
תִּתַּח:

ראוי לשים לב. (א) למה עזב כל העונות
שרמז למעלה ותפס עון מרגלים להאריך
בו?

(ב) אומרו אלהינו: מי לא ידע כי הוא
אלהינו יתברך שמו?

(ג) אומרו (דבר אלינו בחרב) לאמר: כי
אינו לאמר לזולת!

(ד) אומרו רב לכם שבת כו', שיורה שעל
שישבו שם הרבה צוה פנו וסעו כו', הלא
בלעדי זה הוא ראוי!

(ה) אומרו פנו וסעו, כי שתי התיבות
מיותרות כי בכלל אומרו שיבואו הר האמורי
הוא הנסיעה!

(ו) וגם מלת (פנו וסעו) לכם מיותרת!

(ז) וגם אומרו ובאו (הר האמורי): כי הראוי
יאמר ולכו!

(ח) למה מפרט כל מקום בפני עצמו הר
האמורי כו' ולא אמר ממקום פלוני עד הנהר
הגדול ויכלול כל מה שבנתיים?

(ט) אומרו ראה נתתי לפניכם את הארץ,
שנראה שהוא דבר נראה בחוש ואיננו!

(י) אומרו מלת ראה לשון יחיד וכל מה
שאמר למעלה ולמטה הימנו אמר בלשון
רבים!

(י"א) למה מזכיר אשר נשבע? מי לא ידע
כי נשבע להם?

(י"ב) אומרו לאברהם ליצחק וליעקב,
למה לא הטיל וי"ו ביצחק כמו ביעקב? או גם
ביעקב לא יטיל וי"ו כי אם יאמר ליצחק
ליעקב! או יקצר ויאמר לאברהם יצחק
ויעקב!

(י"ג) אומרו לתת להם והלא אומרו
רבותינו ז"ל כי אין זה מתקיים רק לעתיד
לבא!

(י"ד) אומרו ונסע מחרב ונלך כו': כי
הראוי יאמר ונלך! ולמה יזכיר הנסיעה? או
יאמר ונסע ונלך מחורב: ולא יפסיק בין
נסיעה להליכה בשם המקום!

(ט"ו) אומרו ואומר אליכם באתם עד הר
האמורי כו': כי פסוק זה כולו משולל צורך
וטעם וגזירה!

(ט"ז) אומרו ראה נתן ה' כו', למה יאמר
פסוק זה לשון יחיד מה שאין כן לפניו
ולאחריו?

(י"ז) במה היא ראייתם שאומר ראה נתן
כו'?

אמנם הנה כתבנו כי בפסוק ראשון הוכיח
ברמז מהטעמים הנאמרים למעלה, ומפסוק
זה והלאה היחל להוכיח בפירוש ובאורך. אך
עדיין בזה לא עלתה ארוכת קושיית החילו

בענין מרגלים מביתר דברי עונות, כי לא
בראשון היחל ולא באחרון סיים כי אם
מאמצעותו לקח:

והנה הטעם אשר יפול לב אדם עליו, הלא
הוא, כי הנה עיקר תוכחות מוסרו בעת ההיא
בעבר הירדן אשר שם הוא מבוא לבוא
לרשת ארץ, הלא היה מפחד לבבו פן טרם
יעברו ומה גם אחרי מותו יעשו אחת מכל
מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו, ויסף עוד
להניחם במדבר וכמקרה המרגלים גם הם
יקרם. על כן שם לבו להתחמץ בכל עוז
להוכיחם בל ישובו לכסלת עון אשר חטאו.
וישם לפניהם עון מרגלים, כי גם אז היו
נוסעים לרשת ארץ ויבואו עד הר האמורי
לבא לרשת כאשר יפרש, ועם כל זה נזוּרו
אחור וינועו ארבעים שנה במדבר ושם נפלו
פגריהם עד תום כל הדור, כן אתם גם אתם
השמרו לנפשותיכם שאתם קרובים לרשת
ארץ פן תעשו את הרע ותאבדו דרך ירושת
הארץ (ובזה נתיישב קושיא א': למה עזב כל
העונות שרמז למעלה ותפס עון מרגלים
להאריך בו?)

ובדרך הזה נדע מה להשיב על שתי
הערות הראויות לבא אליהן.

א. (קושיא י"ח) כי פסוק אחד עשר יום
מחורב כו' יראה כנכנס בין הדבקים, כי אחר
הזכירו זכרון תרועת מקרה כל מקום אשר
חטאו בו בפסוק הראשון שהיא התוכחת,
מיד היה ראוי יסמוך פסוק ויהי בארבעים
שנה כו' שהוא טעם אל האמר התוכחת
בימים ההם בזמן ההוא. כי למאמר רבותינו
ז"ל שהוא לומר ראו נא איך השכינה היתה
מתלבטת למהר להביאכם אל הארץ כי הנה
אחד עשר יום מחורב כו' והוא יתברך הולך
אתכם בשלשה ימים, עם כל זה אין זה מן
התוכחות כי אם הוראת חסידותו יתברך.
ואם הוא לומר שהיו ישראל כפויי טובה
שאת כל הרעות הנזכרות עשו ולה' יגמלו
זאת, הלא לעונות אשר היו קודם לכתם
מחורב כמול סוף ובמדבר ודי זהב אין זו
תוכחה על כפיות טובה ההיא!

ב. (קושיא י"ט) כי גם פירושם ז"ל
שהולכים יתברך בשלשה ימים שהוא עיקר
הכונה חסר מן הספר ולמה לא נזכר? ואין זה
מהדברים שאמרו בהם לקצר בתוכחת מפני
הכבוד!

אמנם, למה שאחר שכל ישעו וכל חפץ להעירם בל יוסיפו עוד לחטוא פן יוסיפו לדאבה עוד במדבר, כאשר קרה להם בעון מרגלים. על כן אחר שהזכיר עון זה ברמז, ראה והנה היה מקום לבעל דין לחלוק ולומר כי מעון מרגלים אין ראיה להכביד אשמת ישראל. ואדרבא, יאמרו כי לא לרצון היו ישראל לפניו יתברך בימים ההם למהר להורישם ארץ זבת חלב ודבש, כי קרוב היה עדיין מה שעשו עגל בחורב, שעל כן קלה שבסבות הספיקה להניחם במדבר ארבעים שנה. כי אם לא היה רק בעון מרגלים לא היה כדאי העון ההוא לאותו העונש, כי הלא כל עם בני ישראל היה להם טעם ליפטר ולומר, אחינו המסו את לבבנו, אך בלעדי דבתם רעה שלמים היינו. ואפילו המרגלים עצמם היה להם בית מנוס לאמר, אשר ראינו אמרנו כי עז העם ושהערים בצורות גדולות מאד ושגם בני ענק ראו שם. ואפילו על אומרם ארץ אוכלת יושביה היא, היו יכולים להשיב כי כן ראו והמה לא ידעו כי האלהים עשה לשלא ישגיחו במרגלים:

על כן אחר אומרו ודי זהב שהוא עון העגל, והיה מקום לחשוב כי מדאגה מהעון הגדול ההוא היה עיקר הקצף, כי לא שב אפו יתברך מהם בעצם, ועל כן ביום פקדו עון מרגלים הכביד על דבר העגל, שאם לא כן לא כבדה אשמת מרגלים לכל העונש ההוא. על כן מה עשה, סמך ואמר אחד עשר יום מחורב כו'. לומר, דעו איפה כי לא כן הוא, כי הלא בחורב עצמו אשר עשו בו את העגל, משם הורה יתברך רצונו הרב ועצום למהר להורישם את הארץ, כי אחד עשר יום מחורב כו' והוליתם בשלשה. ולא פירש סוף הענין שהוליתם בשלשה ימים, מפני שרצה אחרי כן לפרש הענין הזה באורך, כאשר יבא בס"ד. והוא כתני והדר מפרש, שלא הזכירו פה כי אם לסמוך אל ודי זהב מן הטעם שכתבנו (ובזה נתיישב קושיא י"ח: פסוק אחד עשר יום מחורב כו' יראה כנכנס בין הדבקים)

ועל כן, אחר אומרו אחר כך טעם אל התוכחות בזמן ההוא ונמשך גם הודעת באר את התורה, חל עליו חובת ביאור אומרו למעלה אחד עשר יום כו' שהוא על ענין מרגלים, שהוא ענין תוכחתו בעת

ההיא כמדובר. ומפרש אשר פירשו ז"ל איך הורה יתברך טוב רצונו למהר להורישם הארץ אלא שעון מרגלים היה גדול מאד.

וזה החילו לבאר באומרו ה' אלהינו דבר אלינו כו'. לומר, ראו נא איך היה רצונו יתברך למהר ביאתנו אל הארץ, כי הלא ה' למה שהוא אלהינו כו' פנו וסעו ובאו הר האמורי כו'. והוא, כי הנה ידענו מרבותינו ז"ל, כי ישראל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. ובזה נבא אל הענין. והוא, כי אמר כי ה' למה שהוא אלהינו, וישראל הדר בחוצה לארץ דומה כו', על כן למה שיעדק בעצם היותו אלהינו דבר אלינו וכו' לבא מיד אל הר האמורי, להתחיל משם לרשת ארץ, שנהיה הארץ אשר נכון יהיה בו שם אלהותו עלינו: (ובזה נתיישב קושיא ב: אומרו אלהינו: מי לא ידע כי הוא אלהינו יתברך שמו?)

ואומרו לאמר הוא על דרך מאמרם ז"ל על פסוק ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, שהוא כדי שיאמר לו יתברך תשובה, שאמר איני זו מכאן עד שתשיב תשובה. ועל דרך זה יאמר פה, מה שה' דבר אלינו היה כדי לאמר. שהוא, כדי לאמר ישראל תשובה על אומרו יתברך שילכו לרשת ארץ, למען יגלו לבם אם יאמרו כן נעשה. או ימאנו, כי ימאסו בארץ חמדה: (ובזה נתיישב קושיא ג: אומרו דבר אלינו בחרב לאמר: כי אינו לאמר לזולת!)

ומה עשה הוא יתברך כל התואנות שהיה אפשר להם להתאנות, קיצץ אותם מעתה. והוא:

[א] כי היה אפשר יאמרו כי מה יהיה להם בארץ ישראל שאין להם בחורב, כי הלא שם ניתנה תורה. וגם ששם היה עון העגל, כבר שם נתקן ונבנה המשכן אחר לוחות שניות, ועשו ישראל דגלים כמלאכי השרת מחנות מחנות. ושם ה' הולך לפניו וענני כבוד ומן ובאר, שהיה להם מעין עולם הבא, שאפילו האומות היו אומרים אלוהות הם אלו, כמו שאמרו ז"ל. ושפע הנותן שם התורה לא ימיש מההר ההוא, וטוב לנו פה מבמקום אחר.

[ב] אשר אמרו למשה שלא היה רצונם רק לדעת את הדרך ילכו בה ואת הערים

אשר יבאו אליהן ועל כן יאמרו לשלוח מרגלים.

[ג] והיא פן יאמרו בפירוש כי שם בארץ כנען עם גדול ורב ורם ומי יתיצב לפניו:

על כן לבל יאמרו כדברים האלה, הקדים ואמר, על הראשונה, רב לכם שבת כו' פנו כו'. לומר, הן אמת ידעתי כי רב ודבר גדול יש לכם על ידי שבת בהר הזה, כי הוא מקום שנתנה בו תורה זה פעמים, וגם פה שכינה מרחפת עליכם כעל ארבע מחנות שכינה: (ובזה נתיישב קושיא ד: אומרו רב לכם שבת כו', שיורה שעל שישבו שם הרבה צוה פנו וסעו כו', הלא בלעדי זה הוא ראוי!)

אך דעו לכם כי גדולה מזו תהיה לכם בארץ, כי עתה אתם רחוקים משורשיכם. ועתה פנו וסעו לכם ובאו כו'. והוא אשר כתבנו בפרשת לך לך מארצך כו' כאשר הארכנו במקומו, כי למה ששורש נפש כל חי דבקה בשכינה אשר היא למעלה כנגד ארץ ישראל. ועל כן בהיות איש הישראלי בחוץ לארץ הוא נפרד משרשו, אך בבואו אל הארץ רוחו בקרבו תקרב אל שורשו. נמצא, כי בלכתו ארצה כנען הוא כהולך ומתקרב אל עצמו ושורשו ועיקרו, מה שאין כן עודנו בחוץ לארץ שהוא כנפרד קצתו מקצתו. ועל כן אמר הוא יתברך לאברהם לך לך, לומר, אל עצמך לך, והתקרב אל עיקרך, כי פה הוא כאילו אתה רחוק ממך כמפורש אצלנו במקומו. וזה הדבר רצה הוא יתברך לומר פה, באומרו רב לכם פנו וסעו לכם. כלומר, לכם אל עצמכם אתם נוסעים והולכים, כי שם שרשיכם. ועל כן לא אמר ולכו כי אם ובאו, כמי שבא אל ביתו ועיקרו, כי לביאה תתייחס ולא להליכה. (ובזה נתיישב קושיא ז: אומרו ובאו (הר האמרי): כי הראוי יאמר ולכו!) ושיעור הכתוב פנו וסעו, שתהיה פנייתכם ונסיעתכם אל היות פונים ונוסעים אל עצמיכם ולכם, שהוא לידבק אל שרשיכם (ובזה נתיישב קושיא ו: מלת (פנו וסעו) לכם מיותרת!)

ועל השנית, והיא לבל יאמרו כי אין הענין רק לדעת את הדרך ילכו בה ואת הערים אשר יבאו אליהן על ידי מרגלים. על כן הקדים מעתה ואמר:

הנה זה הוא הדרך תלכו ואלה הם הערים אשר תבאו אליהן תחלה, באו הר האמורי ומהם אל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ואחר כך בנגב ואחר כך בחוף הים כו'. הרי סידר לפנייהם את הדרך ילכו בה והערים אשר יבאו אליהן: (ובזה נתיישב קושיא ח: למה מפרט כל מקום בפני עצמו הר האמורי כו'? ולא אמר ממקום פלוני עד הנהר הגדול ויכלול כל מה שבנתיים!)

ועל השלישית, כיוון בכפל אומרו פנו וסעו ובאו כו', כי היה די 'אמר פנו לכם ובאו. וכן אומרו ראה נתתי לכם כו'. לומר, הנה זאת אעשה לכם, כי טרם תגיעו אל הר האמורי תראו כלכם כאחד אות ומופת ביאתכם שאביא אתכם ותצליחו, ותכירו מעתה כאילו כבר היא כבושה לפניכם. והוא ביאור פסוק אחד עשר יום מחורב כו' כאשר פירשוהו ז"ל. כי פה פירשו יתברך לפנייהם באמור להם יסעו מחורב עד קדש ברנע. והוא אומרו פנו וסעו ובאו. לומר, עם היות כי רב הדרך מהלך אחד עשר יום לא תצטרכו רק שלשה ימים. אחד, פנו שהוא יום פנותכם מפה. ויום נסיעתכם מחניית הפנייה שבלילה. ויום שבו תבאו אל הר האמורי שהוא מחוז החפץ. ועל שלשתם אמר פנו וסעו ובאו. א. פנות מחורב. ב. נסיעה ממקום שתחנו. ג. יום ביאה אל הר האמורי (ובזה נתיישב קושיא ה: אומרו פנו וסעו, כי שתי התיבות מיותרות כי בכלל אומרו שיבואו הר האמורי הוא הנסיעה!) וזה לכם אות ומופת על הצלחתם, כי בזה יראו כל ישראל כאחד כי נתתי לפניכם את הארץ כי אחד עשר יום הלכתם בשלשה ימים (ובזה נתיישב קושיא ט: אומרו ראה נתתי לפניכם את הארץ, שנראה שהוא דבר נראה בחוש ואיננו! ונתיישב קושיא י"ט: פירושם ז"ל שהולכים יתברך בשלשה ימים שהוא עיקר הכונה חסר מן הספר ולמה לא נזכר? ואין זה מהדברים שאמרו בהם לקצר בתוכחת מפני הכבוד!)

וזהו ראה נתתי לפניכם את הארץ כי כאחד תראו ותכירו זה. וזה (מיישב קושיא י:) אומרו ראה לשון יחיד (וכל מה שאמר למעלה ולמטה הימנו אמר בלשון רבים!)

וזה הדבר אמר להם משה בבא אל הפועל, באומרו ונסע מחורב ונלך את כל המדבר כו' ונבא כו' ואומר אליכם כו' ראה

נתן ה' אליהם לפניך את הארץ כו'. שהוא, כי אמר הדבר הזה להם באר היטב. והוא, כי הנה ונסע מחורב ונלך כו' ונבא כו'. לומר, הנה בשלשה ימים נעשה לנו הדרך של אחד עשר יום. האחד, מה שונסע מחורב שהוא יום היציאה משם. ואחר כך יום שונלך במדבר שכל ההליכה בו היה במדבר, שהיה יום השני, שלא היה נסיעה מחורב ולא הגעה אל קדש. ויום השלישי שבו ונבא עד קדש ברנע. (ובזה נתיישב קושיא י"ד: אומרו ונסע מחורב ונלך כו': כי הראוי יאמר ונלך! ולמה יזכיר הנסיעה? או יאמר ונסע ונלך מחורב: ולא יפסיק בין נסיעה להליכה בשם המקום!)

ואז ואומר אליכם הנה באתם עד הר האמורי בשלשה ימים, אשר עד המקום הזה הוא מהלך אחד עשר יום (ובזה נתיישב קושיא ט"ו: אומרו ואומר אליכם באתם עד הר האמורי כו': כי פסוק זה כולו משולל צורך וטעם וגזירה!) אשר ה' אלהינו נותן, כלומר, שהוא מחוז חפצינו על ידי אות ומופת, כי זה ראה כל ישראל כאחד (ובזה נתיישב קושיא י"ז: במה היא ראייתם שאומר ראה נתן כו'? ונתיישב קושיא ט"ז: אומרו ראה כו', למה יאמר פסוק זה לשון יחיד מה שאין כן לפניו (ולאחריו!))

כי זה הוראה כי נתן ה' אליהם לפניך את הארץ, ואינך צריך רק עלה, כבא אל נחלת אבותיו. הנה כי מאמרנו פה הוא אשר דבר להם משה בשעת מעשה, להעמידם על הדבר, ואמר אותו בסגנון אשר אמרו יתברך כמדובר:

עוד הוסיף הוא יתברך ואמר פה, באו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם כו'. והוא מאמרנו על חילוק שבין שבועת האבות. כי לאברהם נשבע הוא יתברך לתת את הארץ לזרעו, וכן ביעקב, אך לא ליצחק, אך אמר לו האלהים, והקמתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך, למה לא נשבע לו בפני עצמו, כי אם נגרר אחר אברהם שיקים מה שנשבע לאברהם. אך הוא במה שידענו כי שלשה האבות חלוקים במדותיהם, אברהם מתייחס אל מדת החסד, יצחק אל מדת הדין, יעקב אל מדת רחמים. ועל כן, בקבל כל אחד מתנה, כל אחד מקבל לפי מדתו, באופן כי אשר ייטיב ה' לנו על פי שבועתו לאברהם, על

צד החסד יהיה. ואשר נשבע ליעקב, יתקיים על צד הרחמים. ועל פי הדברים האלה, אם היה נשבע הוא יתברך ליצחק, היה מתקיים על צד הדין. על כן מאהבתו יתברך את עמו מה עשה, לא נשבע ליצחק בפני עצמו, כי אם נשבע לו לקיים מה שנשבע לאברהם אביו. כלומר, אותה השבועה על צד החסד שהיתה לו אקיים לך. וזה מאמרו יתברך פה, לומר, אולי תמצאו תואנה לסרב ללכת לארץ על חולשת זכותכם, פן מדת הדין יעכב בירושה כעת אל תיראו, כי הלא במתנת הארץ אין בה שייכות למדת הדין כי אם לחסד ולרחמים. כי הלא אשר נשבע ה' לאבותיכם לא רצה לישבע ליצחק בפני עצמו כאשר לאברהם וליעקב, לבלתי הכניס בדבר מדת הדין, כי אם אשר נשבע לאברהם היה גם ליצחק, שהוא על פי מדת אברהם כאומר והקימותי כו' אשר נשבעתי לאברהם אביך. וזהו שאמר ליצחק ולא אמר וליצחק, מה שאין כן ביעקב שאמר וליעקב. כי לא נשבע בפני עצמו כי אם ליעקב, לשתף רחמים עם חסד לאברהם, כלומר על כן אל תיראו: (ובזה נתיישב קושיא י"א: למה מזכיר אשר נשבע? מי לא ידע כי נשבע להם? ונתיישב קושיא י"ב: אומרו לאברהם ליצחק וליעקב, למה לא הטיל וי"ו ביצחק כמו ביעקב? או גם ביעקב לא יטיל וי"ו כי אם יאמר ליצחק ליעקב! או יקצר ויאמר לאברהם יצחק ויעקב!)

ואשר אמרתי באו ורשו, אם הוא נותנה לכם איך היא ירושה, הלא הוא, כי אני נשבעתי לתת להם, ואם כן מה שאתן לזרעם הם כיורשים מאבותיהם, וזהו אומרו להם ולזרעם אחריהם. והוא, כי אפילו שאין מתקיימת מתנת האבות רק לעתיד, לא יבצר כי מעתה נתנה להם, כמו שאמרו ז"ל על אומרו גר ותושב, אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב כי לי הארץ. וכן באומרו וגם הקמותי את בריתי לתת להם את ארץ כנען כו' כמפורש שם במקומו, כי לשיתקיים גר יהיה זרעך כו' ארבע מאות שנה מלידת יצחק, לא ניתנה להם הארץ למורשה, כמבואר שם אצלנו (ובזה נתיישב קושיא י"ג: אומרו לתת להם והלא אמרו רבותינו ז"ל כי אין זה מתקיים רק לעתיד לבא!)

הכנה לשבת חזון. ישעיהו פ"א

(יב) כִּי - כאשר תבא בשלוש רגלים לראות לפני, אומר לכם: מי בקש זאת מידכם רבים - לדרך ברמיסה בחצרי, אחר שאין כוונתכם במצות הראייה רצויה:

(טו) וּבְפָרְשֵׁיכֶם - כאשר תפרשו בפייכם אל השמים בתפילה, אֲנִי־לִי - אסתיר עיני מכם, וְגַם כִּי תִרְבוּ תַפִּלָּה אֲנִי־נִי שֹׁמֵעַ, לפי שידידכם דמים מִלְּפָנָי - מלאים משפיכת דם נקי:

(טז) ואם תחפצו לשוב ולהתרחצות לפני ה', זאת עשו: רַחֲצוּ וְהִזְבֹּי - זככו והאירו את ליבכם, הִסִּירוּ אֶת רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם מִנֶּגֶד עֵינֵי עַל יְדֵי תשובה, וְחָדְלוּ מִהָרֹעַ אִישׁ לְאַחֵיו:

(יח) לָבוּ נָא, וְנִזְכָּחָה - ונתווכח יחד יאמר - אומר ה' לישראל. אני אספר את הטובות שעשיתי עמכם, ואת הרעות שהשבתם לי תחתם. ומאחר שלא תהיה לכם תשובה לנגדי, תשובו ותנחמו על מעשיכם הרעים, וכאשר תשובו, מובטח לכם, שאפילו אם יִהְיוּ הַמַּאֲיָכֶם אֲדוּמִים כְּשָׁנִים - כחוטאים הצבועים באדום, אמחל לכם וּבִשְׁלָג יִלְבִּינּוּ. וְאִם יִאֲדֹמּוּ הָעוֹנוֹת בַּתּוֹלָע - כתולעת שני [שממנה מפיקים את הצבע האדום] ימחלו לכם וּבִצְמֹר הַלֶּבֶן והנקי יִהְיוּ, כלומר, יתכפרו חטאיכם כלא היו:

(יט) וְאִם תֵּאָבֹי - תסכימו ברצון להכנע לי וּשְׂמִינֶתֶם בְּקוֹל ה' - אזי טוב הָאָרֶץ ופירותיה תֵּאָבֹי:

(העתק מפירוש שימה בפיחם)

* קצורי * באורי * לקוטי *

האלשיך הק' לשבת חזון ישעיהו פ"א

(א') רחצו הזכו כו'. ראוי לשים לב אל כפל אומרו רחצו הזכו!

(ב') וגם אל אומרו רוע מעלליכם ולא אומר רעותיכם!

אך יאמר, אם קשה בעיניכם התשובה יען כי נכתמה נפשיכם בכתמי חלאת טנופי העונות, ותאמרו כי מי יוכל להעבירם לגמרי, ומי ומי יעצור כח לטהרם ולזככם כי יצטרכו סיגופים ומירוקים גדולים ועצומים, באופן שתעצלו מפני כך. הנה זאת עצתי אל תעשו הכל פעם אחת, כי אם כאשר נפל בלבשו החשוב עד מאד כתם שמן וימאס, כי לא במהרה ינתק ממנו ויזדכך כאשר בתחלה, כי אם ע"י כיבוס ראשון תעובר צורת הכתם, אך עדיין לא נזדכך ונתלבן כבראשונה עד כבוס שני ושלישי, כן כמשל הזה הם כתמי חלאת טומאת העונות בנפש עושיהם וצריך ראשונה רחון א' של

תשובה וחרטה וידי, וקצת עינויים שלפחות יעבירו טנופת טומאת הכתמים ההם, גם שלא יספיקו ללבנה לגמרי, ואחרי כן ישוב שנית לקבל ולעשות עוד דרכי תשובה על העונות עצמם עד יתלבנו לגמרי. וזהו רחצו הזכו לומר רחצו כיבוס א' תחלה ואח"כ הזכו (ובזה נתיישב קושיא א': רחצו הזכו כו'. ראוי לשים לב אל כפל אומרו רחצו הזכו!), ואם קשה בעיניכם לעשות כל זה, לפחות עשו חרטה וידי ולא תוסיפו עוד לעשות את הרע וזהו הסירו כו':

והוא ענין מאמר ספר הזוהר ע"פ גם ה' העביר חטאתך כו', והוא כי כל עון אשר יחטא איש נעשה ממנו משחית קטיגור מקטרג לפניו ית', ולא ישקוט מלקטרג לפניו עד חרטה וידי, כי אז יעבירונו הוא ית' מלפניו, וזה מאמר הנביא אל דוד כאשר נתחרט והתודה ואמר חטאתי, אומר אליו גם ה' העביר חטאתך כו', לומר ע"י הוידוי הלז ה' העביר מלפניו את חטאתך הוא המשחית שנברא בו מלקטרג עוד לפניו, וזה יאמר הוא ית' פה הסירו את הרוע של מעלליכם, הוא הקטיגור שנברא במעלליכם הסירו אותו מלפני בל יקטרג (ובזה נתיישב קושיא ב': אומרו רוע מעלליכם ולא אומר רעותיכם!), שהוא ע"י חרטה וידי, אך בזאת שיהיה מצורף עם עזיבת החטא, וזהו חדלו הרע, כי לפחות גם שלא תסגפו עצמכם למרק עונותיכם, לא יחסר מחרטה וידי ויעזיבת החטא שלא תעשוהו עוד:

או יאמר רחצו כו' ענין מז"ל בגמרא אומר רשב"ל גדולה תשובה שזדונות נעשים כשגגות, איני והאמר ר"י אומר ר"ל שנעשים כזכויות, לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה. והנה אין ספק כי השב מיראה על פי מאמר זה הוא כרוחץ כתם הבגד רחיצה א' בלבד שיסיר מראה הכתם, אך עדיין איננו זך עד אשר ירבה כבוסים, אך השב מאהבה הוא כמזככו בעצם מן הפעם הראשונה בדבר המסוגל לכך, שמעבירו פעם א' וישאר זך ובהיר כבראשונה, וזה יאמר רחצו רחיצה מה שהוא לפחות תשובה מיראה, אך טוב טוב הוא הזכו, שתעשו מהטנופת זכוך, שהוא בשובכם מאהבה, וזהו הזכו ולא בלבד תמנעו מלעשות אתם את הרע אשר הורגלתם לעשות, כי אם גם מזולתכם שראו את מעלליכם הרעים ילמדו מכם, אותו הרוע שנמשך ממעלליכם תסירו גם כן, וזהו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני, שהוא כי תשיבו אותם בתשובה באופן שרוע מעלליכם יוסר מנגד עיני, ולא בלבד שישבו מהעבר כי אם גם מזולתכם תמנעו מלעשות כן עוד, וזהו חדלו הרע כלומר חדלו מציאות הרע מהכל:

(ג') לכו נא ונוכחה יאמר ה' כו'. מהראוי יאמר בואו נא כי היכן משלחם! ואז"ל כי משלחם הקדוש ברוך הוא אל האבות והם משיבים שאין אחד מהם יועילם כמפורש שם, אלא אין רוצים כי אם את הקדוש ברוך הוא, אז עונה הוא ית' ואומר א"כ אם יהיו כו' ולפי זה חסורי מחסרא!

(ד') וגם לפי הפשט ראוי לשים לב אל אומרו יאמר ה' שהוא לעתיד ולא אמר אמר ה'!

(ה') ועוד אומרו ונוכחה, כי הלא אינו מזכיר שום ויכוח כי אם גזירה מאתו ית', שאם יהיו חטאיהם כשנים כשלג!

אמנם אחרי אומרו ית' אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה אינני שומע. מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, היה נראה חלילה לפי הכעס הגדול ההוא, כי גם כי ירחצו יזכו לא יבצר מהשאר צד העדר אהבה, מה שאין כן אם לא חטאו מעולם.

על כן אמר לכו וכו' והוא כי דרך המלך המטייל עם אהובו ארוכות וקצרות להתווכח יחד להשתעשע בדברו בו (ובזה נתיישב קושיא ה': אומרו ונוכחה, כי הלא אינו מזכיר שום ויכוח כי אם גזירה מאתו ית', שאם יהיו חטאיהם כשנים כשלג!), על דרך אומרים ז"ל שמתאוה הקדוש ברוך הוא לתפלתן של צדיקים, והנה ארז"ל שאמר הוא ית' לירבעם חזור כך ונטייל אני ואתה ובן ישי בגן עדן כו':

הנה יראה כי הרשע בשובו עולה לרצון עד גדר טיילו יתברך בו והתווכח עמו כרעים אהובים.

ונבא אל הענין אומר הנביא גם כי ראיתם אשר הרחיק הוא ית' אתכם על אשמותיכם כאמור, ועתה אמר שתשובו רחצו הזכו כו', אל יעלה על רוחכם כי לא לרצון בעצם תעלו לפניו ית', כי דעו איפוא כי לכו נא מדרככם הרע (ובזה נתיישב קושיא ג': לכו נא ונוכחה יאמר ה' כו'. מהראוי יאמר בואו נא כי היכן משלחם!), ועשו את התשובה הנזכרת רחצו וכו',

כי הלא ונוכחה ונטייל, אני ואתם, בויכוח ושעשוע, יאמר ה' לכם, לעתיד בגן עדן.

והוא כמאמרו יתב' לירבעם שיטייל עמו אם ישוב. (ובזה נתיישב קושיא ד': אומרו יאמר ה' שהוא לעתיד ולא אמר אמר ה'!)

אם תאבו ושמעתם כו'. אל תכבד התשובה בעיניכם, כי הלא אין צריך רק רצון טוב לשוב בלבד, כי הלא תאבו מיד ושמעתם, וידוע כי בשמיעה תלוי הכל כד"א שמעו ותחי נפשכם ואז טוב הארץ וכו'.